

Κείμενο

Με τα σημερινά κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα δεν δικαιολογείται η φράση «Αν θέλεις ειρήνη, ετοίμασε πόλεμο». Σήμερα που οι οικονομικές εξελίξεις στον πλανήτη μας έχουν φτάσει στο **αποκορύφωμά** τους, σχεδόν όλα τα κράτη της γης προβάλλονται ως θιασώτες του συνθήματος «si vis pacem para bellum», κάτω βέβαια υπό την επίνευση και επήρεια «ξένων προστατών» και μεγάλων οικονομικών υπερδυνάμεων. Και όταν λέμε ότι τα κράτη προωθούν το κήρυγμα αυτό, εννοούμε βέβαια τους ηγεμόνες των κρατών αυτών, τους φορείς των σπουδαιότερων δημοσίων αρμοδιοτήτων που δεν είναι απαραίτητο να έχουν αναδειχτεί μέσα από τη συντριπτική πλειοψηφία του λαού τους.

Κατά φυσική συνέπεια, στις περιπτώσεις αυτές οι ενέργειές τους που προωθούν τον πόλεμο με το πρόσχημα ότι μόνο κατ' αυτόν τον τρόπο προασπίζουν την ειρήνη δεν είναι αποδεκτές και ούτε αντιπροσωπεύουν τις αντιλήψεις του λαού τους. Γιατί ο λαός είναι αυτός που δεινοπαθεί και βασανίζεται από έναν ολέθριο πολεμικό σπαραγμό, που ζει έντονα και ζωντανά περισσότερο από κάθε άλλον την αμείλικτη ψυχολογική, συναισθηματική και οικονομική σύσφιξη που απορρέει ασταμάτητα απ' την σημερινή πυρετώδη παρασκευή των εξοπλισμών η οποία **κυοφορεί** μια στρατιωτική σύγκρουση παγκοσμίων διαστάσεων, μια σύρραξη που θα παρασύρει μαζί της ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Αποτελεί κοινή παραδοχή πράγματι ότι η ειρήνη ενσαρκώνει την πνευματική και υλική ευημερία, ότι ανεβάζει το βιοτικό επίπεδο ενός λαού και γενικά προωθεί και συντελεί στην **άνθηση** κάθε σφαίρας στην οποία απλώνεται η ανθρώπινη δραστηριότητα. Όμως προσπαθώντας πολλοί να την **ανατρέψουν**, διατυπώνουν την άποψη ότι: με την αδιάκοπη **επικράτηση** της ειρήνης η ιστορική πορεία του ανθρώπου πάνω στη γη χάνει τη δυναμικότητά της. Επομένως, ο πόλεμος σε μια τέτοια στιγμή έρχεται να αναδέψει και να **ταράξει** τα πνεύματα, να προωθήσει και να πραγματώσει κάποιες κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις, να μετατοπίσει διάφορα συμφέροντα και τελικά να καταστήσει την ανθρώπινη πορεία ανοδική και περισσότερο δημιουργική.

Οπωσδήποτε, ο **θεωρητικός** αυτός διαλογισμός έχει ζωντανέψει πολλές φορές μέσα στην ιστορία. Όμως στην εποχή μας που διακρίνεται για την

αλματώδη τεχνολογική ανάπτυξη, που απόγειό της αποτελεί για παράδειγμα η διάσπαση του ατόμου και η απελευθέρωση της τεράστιας ατομικής και πυρηνικής ενέργειας, η ανακάλυψη της ραδιενέργειας και η κατάκτηση του διαστήματος, διαμορφώνονται τελείως διαφορετικά δεδομένα από εκείνα που υπήρχαν στις παρελθούσες εποχές. Γιατί σήμερα μια παγκόσμια πολεμική **σύρραξη** δεν θα σήμαινε απλώς την τελειωτική καταστροφή των *υλικών* επιτευγμάτων του σύγχρονου ανθρώπου, μα και τον ίδιο τον αφανισμό του και κάθε άλλου βέβαια, ζωντανού οργανισμού.

Ακόμη και οι καλοζωισμένοι λαοί της Ευρώπης έχουν σήμερα την δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν τον όλεθρο που υποβόσκει στο σύνθημα “si vis pacem para bellum” και, συνεπώς, την αναγκαιότητα κατάπαυσης των εξοπλισμών και των πολεμικών συρράξεων. Γιατί, πέραν όλων των άλλων, εκατομμύρια ταλανισμένοι πρόσφυγες συσσωρεύονται στα σύνορα της Ευρώπης προσφέροντάς της την ευκαιρία να δει κατάματα το δράμα του πολέμου. Μήπως όμως και την ευκαιρία να ανασύρει τις «ξεχασμένες» ανθρωπιστικές της αξίες που τόσο συχνά επικαλείται; Ή μήπως να υπενθυμίσει τις μεσαιωνικές της καταβολές;

(κείμενο διασκευασμένο από το διαδίκτυο)

ΘΕΜΑΤΑ

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (100-120 λέξεις). *Μονάδες 25*

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις παρακάτω διαπιστώσεις, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση, τη λέξη **Σωστό**, αν η πρόταση είναι σωστή, ή τη λέξη **Λάθος**, αν η πρόταση είναι λανθασμένη:

A. Κατά τον συγγραφέα μόνο οι μη δημοκρατικά εκλεγμένοι ηγέτες υιοθετούν το δόγμα «αν θέλεις ειρήνη, ετοίμασε πόλεμο».

B. Σύμφωνα με το συντάκτη του κειμένου με την αδιάκοπη επικράτηση της ειρήνης, η ιστορική πορεία του ανθρώπου πάνω στη γη χάνει τη δυναμικότητά της.

Γ. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι στην εποχή μας η θεωρία ότι ο πόλεμος έρχεται να δημιουργήσει μια νέα δυναμική και να ωθήσει στην αναγέννηση, δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή.

Δ. Κατά το συγγραφέα η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη καθιστά εύκολη την απόρριψη της αντίληψης ότι ο πόλεμος ωθεί σε μια νέα δυναμική και πρόοδο.

Ε. Σύμφωνα με το συντάκτη το προσφυγικό είναι ενδεικτικό της τραγικότητας του πολέμου. *Μονάδες 5*

B2. α) Με ποιον τρόπο οργανώνεται ο λόγος στην 2η παράγραφο; (δομή και τρόπος ανάπτυξης). *Μονάδες 5*

β) Να αντικαταστήσετε τις παρακάτω 4 διαρθρωτικές λέξεις-εκφράσεις της 3ης και 4ης παραγράφου με 4 άλλες (διαφορετικές μεταξύ τους λέξεις-εκφράσεις) που να διατηρούν τη συνοχή του κειμένου: Όμως, Επομένως, Όμως, Γιατί.
Μονάδες 2

γ) Να εντοπίσετε 4 παραδείγματα μεταφορικού λόγου στο κείμενο. *Μονάδες 2*

B3. Να μετατρέψετε την ενεργητική σύνταξη της παρακάτω περιόδου σε παθητική: «*Επομένως ο πόλεμος σε μια τέτοια στιγμή έρχεται να αναδέψει και να ταραξεί τα πνεύματα, να προωθήσει και να πραγματώσει κάποιες κοινωνικές και οικονομικές ανακατατάξεις, να μετατοπίσει διάφορα συμφέροντα και τελικά να καταστήσει την ανθρώπινη πορεία ανοδική και περισσότερο δημιουργική*». Γιατί προτίμησε την ενεργητική σύνταξη ο συγγραφέας; *Μονάδες 4.*

B4. α) Αποκορύφωμα, κυοφορεί, επικράτηση, απλώς, σύρραξη: Να δοθεί από ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις παραπάνω λέξεις. *Μονάδες 5*

β) *άνθηση, ανατρέψουν, ταραξεί, θεωρητικός, υλικών:* Να γράψετε ένα αντώνυμο για κάθε μια από τις παραπάνω λέξεις. *Μονάδες 5*

B5. α) Να δικαιολογηθεί η χρήση των εισαγωγικών στην 1η παράγραφο του κειμένου. *Μονάδες 2*

β) Σε τι αποσκοπεί ο συντάκτης του κειμένου με τη χρήση των παραδειγμάτων (για παράδειγμα η διάσπαση του ατόμου και η απελευθέρωση της τεράστιας

ατομικής και πυρηνικής ενέργειας, η ανακάλυψη της ραδιενέργειας) στην 4^η παράγραφο; Μονάδες 2

γ) Ποιος ο ρόλος των ερωτήσεων στην τελευταία παράγραφο; (Μήπως όμως και την ευκαιρία να ανασύρει τις «ξεχασμένες» ανθρωπιστικές της αξίες που τόσο συχνά επικαλείται; Ή μήπως να υπενθυμίσει τις μεσαιωνικές της καταβολές;) Μονάδες 3

Γ. Με αφορμή τις ανοικτές εστίες πολέμου και τις τραγικές συνέπειές του -μία από τα οποίες βιώνουμε σήμερα και στην Ευρώπη, το προσφυγικό- και ως μέλος μιας φιλειρηνικής οργάνωσης, καλείστε σε μια ημερίδα που διεξάγεται στο δήμο σας με θέμα «Νέοι και ειρήνη», σε άρθρο (600 περίπου λέξεων) που θα συντάξετε για την εφημερίδα του δήμου σας, να εξετάσετε τους λόγους της εξοικείωσης και της αδιαφορίας του σύγχρονου ανθρώπου απέναντι στην πραγματικότητα του πολέμου και να αναζητήσετε τρόπους με τους οποίους οι νέοι θα μπορούσαν να αντιδράσουν, έτσι, ώστε να παγιωθεί το όραμα μιας παγκόσμιας ειρήνης. Μονάδες 40

Το bullying είναι λέξη... ελληνική!

Τα κρούσματα σχολικού εκφοβισμού αυξάνονται ραγδαία στη χώρα μας. Εκεί δε που το πράγμα παίρνει θηριώδεις διαστάσεις είναι στο Διαδίκτυο. Η Ελλάδα έρχεται δεύτερη στην Ευρώπη σε περιστατικά ψηφιακής βίας.

Τα σχολικά κουδούνια χτύπησαν για άλλη μια χρονιά πριν από λίγες ημέρες και μέσα στις αίθουσες χιλιάδες παιδιά θα προσπαθήσουν να κατακτήσουν και εφέτος γνώση, **κοινωνικότητα**, καλές επιδόσεις, όνειρα για το μέλλον. Σε αυτό το όμορφο κάδρο όμως υπάρχουν και γκρίζες φιγούρες. Πρόκειται για κάποια παιδιά – δυστυχώς ολοένα αυξανόμενα, σύμφωνα με τα ερευνητικά στοιχεία – για τα οποία οι σχολικές αίθουσες θα μοιάζουν με φυλακή, η αυλή του σχολείου με εκτελεστικό απόσπασμα και ο δρόμος από και προς το σχολείο στρωμένος με αγκάθια. Και αυτό διότι το μεγάλο «αγκάθι» μέσα τους θα είναι ο σχολικός εκφοβισμός που υφίστανται από τους συμμαθητές τους. Το bullying αποτελεί κατά τους ειδήμονες ένα φαινόμενο όχι μόνο υπαρκτό και στη χώρα μας αλλά συνεχώς εντεινόμενο – ελέω και της οικονομικής κρίσης –, το οποίο μάλιστα τα τελευταία χρόνια έχει βρει έναν μεγάλο «σύμμαχο», ο οποίος το βοηθά να γιγαντώνεται. Δεν είναι άλλος από το Διαδίκτυο, που όσα καλά προσφέρει, άλλα τόσα επικίνδυνα μπορεί να σημαίνει για τη ζωή των εφήβων αν γονείς, εκπαιδευτικοί αλλά και η Πολιτεία δεν έχουν τα μάτια τους δεκατέσσερα.

Ας ξεκινήσουμε όμως από τους «ξύλινους» αλλά απαραίτητους ορισμούς προκειμένου να τεθεί ένα συγκεκριμένο **πλαίσιο** σχετικά με το τι ακριβώς σημαίνει σχολικός εκφοβισμός (school bullying). Επιστημονικώς λοιπόν, σύμφωνα με την Εταιρεία Ψυχοκοινωνικής Υγείας του Παιδιού και του Εφήβου (ΕΨΥΠΕ), ως σχολικός εκφοβισμός ορίζεται η εσκεμμένη και επαναλαμβανόμενη βία και επιθετική συμπεριφορά με σκοπό την πρόκληση σωματικού ή και ψυχικού πόνου σε μαθητές από συμμαθητές τους, εντός και εκτός σχολείου. Για να σας το κάνουμε εικόνα, γενικώς ο σχολικός εκφοβισμός μπορεί να περιλαμβάνει σωματική βία (χτυπήματα, γροθιές κ.ά.), απειλές, εκβιασμούς, πειράγματα, «φαρμακερά» παρατσούκλια, κοροϊδία, διάδοση φημών, εσκεμμένο **αποκλεισμό** κάποιων παιδιών από κοινωνικές και σχολικές δραστηριότητες, σεξουαλική παρενόχληση, κλοπές των αντικειμένων του θύματος ή πρόκληση ζημιών σε αυτά. Και αν όλα αυτά σάς ακούγονται υπερβολικά ή μακρινά, σαν σενάρια ταινιών, να ξέρετε ότι, όπως δείχνουν διαφορετικές έρευνες, τέτοια βίαια σενάρια παίζονται συχνά με άκρως αληθινούς «πρωταγωνιστές» μέσα στις σχολικές τάξεις.

Τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία (2012) του Ερευνητικού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγιεινής (ΕΠΨΥ) μαρτυρούν ότι το 8,5% των μαθητών αναφέρει ότι υφίσταται εκφοβισμό δύο-τρεις φορές τον μήνα, ενώ το 15,8% αναφέρει ότι εκφοβίζει τους άλλους δύο-τρεις φορές τον μήνα. Ένα στα τέσσερα αγόρια (ποσοστό 23,9%) αναφέρει σωματική βία το τελευταίο έτος έναντι 8,3% των κοριτσιών που εμπλέκονται συχνότερα σε λεκτική βία.

Παράλληλα, μελέτη ειδικών του Τμήματος Ψυχιατρικής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με **επικεφαλής** τον αναπληρωτή καθηγητή Ψυχιατρικής κ. Πέτρο Σκαπινάκη, έδειξε ότι συνολικά περίπου 12% των μαθητών έχει υπάρξει θύμα επιθετικότητας, ενώ το 20% έχει εμπλακεί ως θύτης σε περιστατικά σχολικού εκφοβισμού. Όπως εξηγεί ο κ. Σκαπινάκης, η μελέτη αυτή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων που «ακτινογραφεί» τον σχολικό εκφοβισμό ξεκίνησε λίγο πριν από την

κρίση, το 2007, ενώ μέσα στο 2015 η ερευνητική ομάδα αναμένεται να προχωρήσει σε νέα συλλογή δεδομένων τα οποία θα αποτυπώσουν και την επίπτωση της «λαίλαπας» στα ποσοστά του σχολικού εκφοβισμού. Πάντως, κατά τον καθηγητή, ήδη οι κρούσεις παιδιών και των οικογενειών τους δείχνουν ότι το φαινόμενο λαμβάνει μεγαλύτερες διαστάσεις. *«Πρόκειται για ένα εκτεταμένο φαινόμενο που δίνει λανθασμένα μηνύματα, με κυριότερο το ότι δεν είμαστε καθόλου ανεκτικοί στη διαφορετικότητα, όποια και αν είναι αυτή - είτε αφορά φυλή και χρώμα, είτε παιδιά με καλύτερες επιδόσεις από εμάς, τα οποία είναι και από τα κύρια θύματα του bullying, είτε παιδιά που δεν είναι τόσο κοινωνικά...».*

Ποιος είναι όμως αυτός ο υποτιθέμενος «αδύναμος κρίκος» της αλυσίδας του σχολείου που οι δυνατοί συμμαθητές του κρίνουν ότι πρέπει να... αποβληθεί με τον πιο σκληρό τρόπο από τη ζωή της τάξης; Στοιχεία των ερευνητών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων που δημοσιεύθηκαν το 2012 στο επιστημονικό περιοδικό «Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health» σκιαγραφούν το «προφίλ» τόσο των θυτών όσο και των θυμάτων. Όπως φαίνεται, τα θύματα είναι συνήθως παιδιά που ξεφεύγουν από τον μέσο όρο είτε στις επιδόσεις είτε στην εμφάνιση είτε στη συμπεριφορά. *«Μπορεί να είναι ένα παιδί υπέρβαρο ή παχύσαρκο, ένα παιδί κλειστό, ένας πολύ καλός μαθητής. Σε ό, τι αφορά τους θύτες, οι κακές επιδόσεις στο σχολείο και η ανεργία του πατέρα φάνηκε να αποτελούν ισχυρούς παράγοντες για τέτοιου είδους επιθετικές συμπεριφορές».*

Ο σχολικός εκφοβισμός όμως έχει περάσει εδώ και καιρό τα σύνορα της αυλής του σχολείου τρέχοντας με ιλιγγιώδεις ταχύτητες στους ιντερνετικούς δρόμους. Πρόσφατη μελέτη σε εφήβους ηλικίας 14-17 ετών από επτά ευρωπαϊκές χώρες (Ελλάδα, Ισπανία, Πολωνία, Γερμανία, Ρουμανία, Ολλανδία και Ισλανδία) που διεξήχθη από συμβούλιο επιστημόνων με πρώτη συγγραφέα την κυρία Άρτεμη Τσίτσικα, επίκουρη καθηγήτρια Παιδιατρικής - Εφηβικής Ιατρικής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, έδειξε ότι περισσότερα από δύο στα δέκα παιδιά ανέφεραν ότι είχαν δεχθεί διαδικτυακό εκφοβισμό (cyberbullying), κύρια θύματα του διαδικτυακού εκφοβισμού ήταν τα κορίτσια (24,1% έναντι 21,9% στα αγόρια), ενώ η χώρα μας φάνηκε να κρατά τη δεύτερη θέση στο διαδικτυακό bullying σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Όπως επισημαίνει στο «Βήμα» η κυρία Τσίτσικα, το Διαδίκτυο φαίνεται να «λύνει τα χέρια» των θυτών καθιστώντας ακόμη πιο εύκολο, χωρίς κανέναν έλεγχο, τον εκφοβισμό συμμαθητών τους. *«Έχουν το Διαδίκτυο για δεκανίκι και αισθάνονται ότι τους προσδίδει δύναμη. Έτσι τα παιδιά αυτά νιώθουν ξαφνικά **άτρωτα** και βγάζουν όλα τα συσσωρευμένα αρνητικά συναισθήματά τους επάνω στους αθώους συμμαθητές τους».*

Και μέσα σε όλα αυτά, πού βρίσκονται οι γονείς; Η κυρία Τσίτσικα σημειώνει ότι τα περιστατικά bullying είναι μεμονωμένα στο Δημοτικό, ίσως επειδή υπάρχει καλύτερος έλεγχος των δασκάλων και των γονέων επάνω στα παιδιά. Στο Γυμνάσιο όμως, σε συνδυασμό με τη δύσκολη φάση της εφηβείας, τα περιστατικά αυξάνονται. Στη δίνη της κρίσης μάλιστα που βιώνει τα τελευταία χρόνια η χώρα μας, συχνά οι γονείς, προσηλωμένοι στο πώς θα εξασφαλίσουν τα απαραίτητα για την επιβίωση της οικογένειάς τους, είναι απόντες από την εφηβεία των παιδιών τους. *«Ένας γονέας που είναι άνεργος και ψάχνει καθημερινά δουλειά ή που αντιθέτως εργάζεται ατελείωτες ώρες για να τα βγάλει πέρα, ακόμη και σε δύο ή περισσότερες δουλειές, είναι επόμενο να παραμελεί την επικοινωνία με το παιδί του. Συγχρόνως πολλοί γονείς έχουν πλήρη άγνοια του Διαδικτύου και των κινδύνων του. Θεωρούν πως όταν το παιδί τους βρίσκεται στο δωμάτιό του μπροστά στον υπολογιστή είναι ασφαλές. Αλλά τα άσχημα του Διαδικτύου, μεταξύ των οποίων και το bullying, караδοκούν πίσω από τις κλειστές πόρτες».*

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γράψετε περίληψη του παραπάνω κειμένου για να την εκφωνήσετε στην τάξη σας. (100-120 λέξεις) (μονάδες 25)

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε σύμφωνα με το κείμενο τις παρακάτω διαπιστώσεις γράφοντας δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε πρόταση τη λέξη ΣΩΣΤΟ ή ΛΑΘΟΣ:

α) Όσον αφορά τη σωματική βία τα ποσοστά των εμπλεκόμενων αγοριών είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα των κοριτσιών.

β) Η οικονομική κρίση που πλήττει τη χώρα έκανε τα παιδιά πιο αλληλέγγυα κι ενδυνάμωσε τις μεταξύ τους σχέσεις μειώνοντας έτσι τα κρούσματα βίας.

γ) Το cyberbullying είναι διαδεδομένο εξαιτίας της ανωνυμίας που προσφέρει το διαδίκτυο στους χρήστες του.

δ) Οι σχολικές επιδόσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στο να γίνει ένα παιδί είτε θύτης είτε θύμα.

ε) Οι γονείς είναι πλέον ολοένα και πιο ενημερωμένοι σχετικά με τους κινδύνους που ελλοχεύουν στο διαδίκτυο. (μονάδες 10)

B2. α) Ποιον τρόπο/ τρόπους πειθούς χρησιμοποιεί η συγγραφέας στην πρώτη παράγραφο του κειμένου; (μονάδες 6)

β) Ένα από τα γραμματικά πρόσωπα που επιλέγει η συγγραφέας είναι και το δεύτερο (β πρόσωπο). Να βρείτε δύο παραδείγματα που να το αποδεικνύουν και να αιτιολογήσετε την επιλογή της κειμενογράφου. (μονάδες 2)

γ) «ξύλινους», (χτυπήματα, γροθιές κ.ά.), «Child & Adolescent Psychiatry & Mental Health», «Έχουν... συμμαθητές τους»: να δικαιολογηθεί η χρήση των σημείων στίξης στις φράσεις που προηγήθηκαν. (μονάδες 3)

(μονάδες 11)

B3. α) Να γραφεί ένα συνώνυμο για κάθε μία από τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου: υφίστανται, ειδήμονες, εντεινόμενο, εσκεμμένη, διεξήχθη. (μονάδες 5)

β) Να γράψετε μία πρόταση για κάθε μία από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: κοινωνικότητα, πλαίσιο, αποκλεισμό, επικεφαλής, άτρωτα. (μονάδες 5)

(μονάδες 10)

B4. Σε ποιο δημοσιογραφικό είδος ανήκει το παραπάνω κείμενο; Αφού το χαρακτηρίσετε να παραθέσετε τρία χαρακτηριστικά του. (μονάδες 4)

Γ. Σε ένα άρθρο σας που θα δημοσιευθεί στη σχολική εφημερίδα να επισημάνετε τις συνέπειες που επιφέρει το bullying στο θύμα, και να προτείνετε τρόπους για την εξάλειψη του φαινομένου. (500-600 λέξεις) (μονάδες 40)

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!!!

Γ' ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΥΡΙΑΚΗ 20 ΜΑΡΤΙΟΥ 2016
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ :
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΚΕΙΜΕΝΟ:

Ποιός είναι ο ελεύθερος άνθρωπος; Ποιός μπορεί και αξίζει να λέγεται ελεύθερος; — "Όσο και αν τό ερώτημα τοῦτο φαίνεται απλό, ἡ ἀπάντηση δέν είναι καθόλου εὔκολη. "Άς επιχειρήσουμε να πλησιάσουμε τό θέμα· θά ἀποζημιωθοῦμε γιά τόν κόπο μας.

Κατά τόν κλασικό ὀρισμό του, ελεύθερος είναι ὁ ἄνθρωπος (ὁ σύζυγος, ὁ ἐπαγγελματίας, ὁ πολίτης) «ὁ ἔχων ἰδίαν βούλησιν». Αὐτός πού διαθέτει τόν ἑαυτό του, ρυθμίζει τή ζωή του, παίρνει καί ἐκτελεῖ τίς ἀποφάσεις του κατά τή δική του κρίση, σύμφωνα μέ τίς ἐπιθυμίες, τίς ἐπιδιώξεις, τά συμφέροντά του. 'Ο «δοῦλος» (ὅπως εἶχαν τό θεσμό στήν ἀρχαιότητα, τόν ἔχουν καί σήμερα μερικοί καθυστερημένοι λαοί) δέν ἔχει αὐτό τό προνόμιο· βούλησή του είναι ἡ βούληση τοῦ κυρίου ἢ τῶν κυρίων του. Δέν τόν ρωτάει κανείς αν θέλει αὐτό πού προστάζεται να κάνει· ἐξαναγκάζεται να τό πράξει, γιατί τοῦτο ἐπιθυμεῖ, ἐπιδιώκει καί περιμένει ὁ κύριός του. ~~Εἶναι λοιπόν ἓνα ὄν ἐξαρτημένο, ὄχι αὐτοκαθοριζόμενο, ὅπως ὁ ελεύθερος ἄνθρωπος.~~

Πόσοι ὅμως καί ποιοί (ἀκόμα καί στίς πύ φιλελεύθερες κοινωνίες μας) είναι μέ τό νόημα τοῦτο πραγματικά (ὄχι ὀνομαστικά) ελεύθεροι; Καθορίζονται δηλαδή ἀπό τή δική τους κρίση καί βούληση, καί δέν ἐξαρτῶνται ἀπό ἄλλους, ἐπώνυμους ἢ ἀνώνυμους, παράγοντες τῆς κοινωνικῆς ζωῆς; 'Από τήν ὥρα πού ἔρχεται στόν κόσμο ὁ ἄνθρωπος καί ἐντάσσεται σέ μιάν ὀργανωμένη ὀμάδα, ἀρχίζει να τυλίγεται μέσα σέ συνήθειες, κανόνες, θεσμούς πού περιορίζουν τήν ἐλευθερία του. Μπορεῖ να κάνει «τοῦ κεφαλιοῦ του» τό παιδί στό σχολεῖο, ὁ ἔφηβος στά «παιχνίδια», ὁ ἐπαγγελματίας στή δουλειά του, ὁ σύζυγος στό σπίτι του, ὁ πολίτης στόν δημόσιο βίο;

Ἦς ἀντιστρέψουμε τώρα τήν εἰκόνα, γιά νά φανεῖ μιᾶ ἄλλη πτυχή τοῦ προβλήματος. Εἶναι ἐλεύθερος, ἤ ἕως ποιοῦ βαθμοῦ εἶναι ἐλεύθερος, ὁ ἄνθρωπος πού διαθέτει ἀφθονα οἰκονομικά μέσα γιά τά θελήματά του — ἀκόμα καί στίς κοινωνίες σάν τίς δικές μας σήμερα, ὅπου ὅλα τά ἀγοράζει κανεῖς μέ τό χρήμα; Ποιά εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς πάμπλουτης κόρης πού κληρονόμησε θησαυρούς ἀπό τόν πατέρα της καί περνάει τή ζωή της αἰωρούμενη ἀνάμεσα στήν ἀμνηχανία πῶς νά ξοδέψει τά εἰσοδήματά της, καί στόν τρόπο μήπως αὐτά μιᾶ μέρα ἐξαφανιστοῦν ὅπως ἦρθαν; Ἐάν ἐχθρός τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ ἐξάρτηση καί τόσο βαρύτερη γίνεται ἡ ἐξάρτηση τοῦ ἀνθρώπου ὅσο πολλαπλασιάζονται οἱ ἀνάγκες του, τότε ἀλλοῦ πρέπει νά ἀναζητήσουμε τό μέτρο καί τήν ἐγγύηση τῆς ἐλευθερίας ἐνός ἀτόμου καί ὄχι στούς πόρους του. Κάτι ἀνάλογο συμβαίνει καί μέ τόν πλοῦτο: καθῶς λέει ἡ λαϊκή σοφία, φτωχός μπορεῖ νά εἶναι κανεῖς καί ὅταν πνίγεται στά ἑκατομμύρια, ἐάν εἶναι ἀναγκασμένος νά ξοδεύει καί μιᾶ δραχμή παραπάνω ἀπό ὅσα ἔχει στήν τσέπη του... Μέ αὐτή τήν ἀντίληψη ὁ δοῦλος Ἐπίκτητος, ὁ ἀρχαῖος στωικός, ἔλεγε ὅτι ὄχι αὐτός, ἀλλά ὁ κύριός του εἶναι δοῦλος, γιὰτί ἔχει τόσες καί τέτοιες ἀνάγκες πού εἶναι ἀδύνατο νά τίς ικανοποιήσει, ἐνῶ αὐτός ἔχει ἀπαλλαγῆ σέ τέτοιο βαθμό ἀπό τίς δικές του, ὥστε δέν χρειάζεται τίποτα περισσότερο ἀπ' ἔσα τοῦ ἀρκοῦν γιά νά ζήσει ἀπερίσπαστος καί εὐτυχής.

Μέ τήν παρατήρηση αὐτή τό ζήτημά μας παίρνει ἄλλη τροπή: μήπως πάνω ἀπό τήν πολιτική καί τή νομική βρίσκεται ἡ ψυχολογική ἐλευθερία, καί χειρότερη μορφή δουλείας εἶναι ἡ δουλεία τῆς ψυχῆς, ἡ αἰχμαλωσία της ἀπό τίς τυραννικές ἀνάγκες, πού μεταβάλλουν τόν ἄνθρωπο σέ ἀνδράποδο; Τί ὠφέλεια ἔχω πού μέ ἀναγνωρίζει τό σύνταγμα τῆς χώρας μου ἐλεύθερο πολίτη, ἤ ὁ νόμος κατοχυρώνει μέ βαριές κυρώσεις τά ἀτομικά μου δικαιώματα, ὅταν εἶμαι ὑποδουλωμένος σέ ἀμέτρητες ἀνάγκες καί δέν μπορῶ νά ἀπαλλαγῶ ἀπό τόν κλοιό τους; Οἱ ἀρχαῖοι σοφοί (ὄχι μόνο οἱ Ἕλληνες) πραγματικά ἐλεύθερο θεωροῦσαν τόν αὐτάρκη ἄνθρωπο. Καί συμβούλευαν τόν ἀπλό καί λιτό βίο πού δέν μᾶς ἐπιβάλλει πιεστικές ἐξαρτήσεις.

Στή συνέχεια αὐτῶν τῶν σκέψεων θά συναντήσουμε ἕνα ἄλλο εἶδος ἐλευθερίας, τήν ἠθική ἐλευθερία. Ὅταν τό νέο Σύνταγμα μας ἀναθέτει στήν Παιδεία νά κάνει τά Ἑλληνόπουλα «ἐλεύθερους» πολίτες, σκεφτήκαμε ἄραγε πῶς ἐννοεῖ τήν ἐλευθερία ὁ νομοθέτης; Δέν πρόκειται ἀσφαλῶς ἐδῶ οὔτε γιά τήν πολιτική καί νομική, οὔτε γιά τήν ψυχολογική καί βιοσοφική ἐλευθερία, ἀλλά γιά μιάν ἄλλη ὑψηλότερη μορφή αὐτῆς τῆς ἀρετῆς πού εὐγενίζει τόν ἄνθρωπο καί τόν κάνει ἱκανό καί ἀξιο γιά τούς ἄλλους τύπους τῆς ἐλευθερίας. ☉ά τή μαντέψουμε ἐάν τήν ἀναζητήσουμε ἐκεῖ πού λείπει,

ολικά ή μερικά — στις διάφορες μορφές της πνευματικής δουλείας που εξανδραποδίζουν τον άνθρωπο και τον εύτελίζουν. Έννοώ την αμάθεια, την ανευθυνότητα και την ανανδρία. Είναι, νομίζω, αυτόνομο ότι ο άμαθής όχι μόνο είναι καταδικασμένος σε έπαχθεις εξαρτήσεις, από τις οποίες δεν μπορεί να απαλλαγεί, αλλά περιορίζεται και από τον παραπολύ μικρό, τον ασήμαντο αριθμό των επιλογών που καλείται να κάνει με τη φτωχή φαντασία και την ισχνή κρίση του. Κρέμεται από τους άλλους, γίνεται εύκολο θύμα της αγνοίας του. Δουλεία είναι και η ανευθυνότητα· θεληματική και βολική δουλεία. Έλευθερία και ευθύνη είναι έννοιες αλληλένδετες· όπως μόνο ο ελεύθερος είναι και υπεύθυνος, έτσι και όποιος αποφεύγει και δεν αναδέχεται τις ευθύνες των πράξεών του, ο ευθυνόφοβος και ευθυνοφυγός είναι από την ίδια την προαίρεσή του δούλος. Αισθάνεται, κρίνει και αποφασίζει όχι με τη δική του βούληση, αλλά με την αντίληψη, τά μέτρα και τις προθέσεις ενός άλλου (ή του ανώνυμου «Κοινοῦ») στον οποίο βρίσκει την ασφάλεια και την άνεσή του να υποταχθεί. "Όσο για την ανανδρία κανείς, υποθέτω, δεν θα παραδεχτεί ότι συμβιβάζεται με τό αίσθημα και την έφεση της ελευθερίας. Απεναντίας είναι συνάρτηση (λογική και πραγματική) της δουλείας. Ο ανανδρος είναι δούλος, όπως ο δούλος είναι ανανδρος.

"Όλοι οι λαοί του δικού μας γεωγραφικού πλάτους, που έγραψαν μιά σελίδα στην ιστορία του πολιτισμού, έτίμησαν πάνω από κάθε άλλο επίγειο αγαθό την ελευθερία και αγωνίστηκαν σκληρά να την αποκτήσουν ή να τη συντηρήσουν. Φυσικά την πολιτική ελευθερία. Πού τη θεωρούσαν όμως (όπως άλλωστε είναι) προϋπόθεση για τις άλλες μορφές της ελευθερίας, τη νομική και την ήθική. Διέκριναν ανέκαθεν τό ελεύθερο (ή ελευθέριο) από τό δουλικό ήθος, τον ελεύθερο από τον δουλικό χαρακτήρα. Η ύψηλοφροσύνη, η αυτοπεποίθηση, η υπερηφάνεια ήσαν του πρώτου ιδιότητες· η ευτέλεια, η ανασφάλεια, η ταπεινή κολακεία γνωρίσματα του δεύτερου. Με μιά λέξη, τη «δουλοφροσύνη», συνόψιζαν όλα τα ελαττώματα, όλες τις ανεπάρκειες που υποβιβάζουν τον άνθρωπο στο επίπεδο όντων κατώτερων και από μερικά υπερήφανα και ανυπότακτα ζώα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου σε 120 περίπου λέξεις.

B1.

Ἐάν ἐχθρός τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ ἐξάρτηση καί τόσο βαρύτερη γίνεται ἡ ἐξάρτηση τοῦ ἀνθρώπου ὅσο πολλαπλασιάζονται οἱ ἀνάγκες του, τότε ἀλλοῦ πρέπει νά ἀναζητήσουμε τό μέτρο καί τήν ἐγγύηση τῆς ἐλευθερίας ἐνός ἀτόμου καί ὄχι στούς πόρους του.

Να αναπτύξετε την παραπάνω θέση σε μια παράγραφο 80-100 λέξεων.

Μονάδες 10

B2. Ποιόν τρόπο πειθούς χρησιμοποιεῖ ο συγγραφέας στην ἕκτη παράγραφο:

« Στή συνέχεια αὐτῶν τῶν σκέψεων ... εἶναι ἀνανδρος. ». Να εντοπίσετε τις τεχνικές που χρησιμοποιεῖ κάνοντας αναφορές μέσα ἀπό το κείμενο.

Μονάδες 8

B3. Με ποιον τρόπο οργανώνεται ο λόγος στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 6

B4. α) Στο κείμενο γίνεται συχνή χρήση ερωτήσεων. Τι πετυχαίνει με αυτό;

Μονάδες 4

β) Τι δηλώνουν τα εισαγωγικά στις παρακάτω περιπτώσεις:

«τοῦ κεφαλιοῦ του»

«δουλοφροσύνη».

Μονάδες 2

B5. Να γράψετε ένα συνώνυμο για κάθε μια από τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου.

Μονάδες 5

Γ. Σε πολιτιστική ημερίδα που οργανώνει ο δήμος σας εκφωνείτε μια ομιλία στην οποία παρουσιάζετε κινδύνους που απειλούν την εσωτερική ελευθερία του σύγχρονου ανθρώπου και προτείνετε τρόπους με τους οποίους μπορεί να εδραιώσει την ελευθερία του. (500-600 λέξεις)

Μονάδες 40

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ!